

Heinrich Heine

Téli rege

BÚCSÚ PÁRIZSTÓL

Ég áldjon, tündér Párizsom,
válunk kell, itt az óra,
búcsúzom, és elönt a kéj
s az öröm dús folyója.

Német szívem váratlanul
beteg lett sajna mára,
sehol, csak otthon, Északon
találok orvosára.

Ahogy az kúrál, híre van -
Egy-kettő talpra állít;
bár elgondolni is csömör
primitív piruláit.

Ég áldjon, vidám franciák,
ti kedves, jó fivérek,
elkerget most a csacsi vágy,
de hamar visszatérek.

Honi répara vágyom és
káposztára, de fájva!
S hinnétek? - Tőzegszagra is -
S a lüneburgi nyájra.

Hófrát és bakter kellene,
plattdajcs és durva túske,
kis szőke paplány, rozskenyér
s pipák goromba füstje.

S megvallom, vén szülémhez is
úgy húz a vágy, a bánat,
már tizenhárom éve, hogy
nem láttam jó anyámat.

Ég áldjon, én szép hitvesem!
Érted, mily kín nyom engem?
Forrón szívemre vonlak, ám
mennem kell, drága, mennem.

Íly boldog méztől hajszol el
lelkem vad vágya végül -
német levegőt szomjazom,
megfulladok anélkül.

Vak görcsbe duzzad már kinom,
félelmem, szenvedélyem.
Talpam sováran citeráz,
hogy német földre érjen.

Évvége előtt megjövök
s vidáman idehordok
újévre minden jót, amit
csak kínálnak a boltok.

ELSŐ FEJEZET

November borús hava volt,
a lombot szél söpörte,
mordabbak lettek a napok,
s én indultam, hazai földre.

S mikor elértem a határt,
rákezdett dobogni edzett
szívem, s mi több, én azt hiszem,
hogy könnyem is potyogni kezdett.

A német szóra különös
érzésnek lettem a foglya,
mintha a szívem vére mind
édesen elbugyogna.

Egy kislány hárfázott s dalolt,
érzése tiszta, bátor,
s hangja hamis volt - de azért
megindultam dalától.

Vágyat dalolt s szerelmi bút,
lemondást és hogy, meglásd,
a vidám, boldog mennybe fönt
még megtaláljuk egymást.

S a siralomvölgy örömét,
mely tüstént tovaröppen,
s a túlvilágot, hol a szív
dúskál szent gyönyörökben.

A lemondás aggott dalát,
s az égi tente-tentét,
ettől csitul a nagy kamasz,
a nyűgös, szertelen nép.

Tudom e dalt és szövegét,
s a szerzők ismerősök -
ó, vizet prédikálnak,
de bort ittak e hősök.

Én újabb dalt, barátaim,
újat és jobbat zengek:
mi már a földön, ideleenn
építjük föl a mennyet.

Le a nyomorral! Itt akarunk
boldogabb, jobb jövőndöt -
ami munkás kéz nyomán terem,
ne falják rusnya bendők.

A föld ölen mindenkinek
elég kenyér csirázik,
rózsa, mirtusz, szépség és erő
s cukorborsó, rogyásig.

Cukorborsót mindenkinek,
ha pattan zsenge tokja!
A mennyországot bízzuk a
verebekre s angyalokra!

S ha szárnyat ad a szép halál,
vizitbe odaszállunk
hozzátok, s együtt, üdvözült
kalácsokat zabálunk.

Dalt zengek, újat s jobbat is!
Hegedű s fuvola szól így.
A Miserere ósdi már,
lélekharang se szólít.

Szűz Európát jegyzi el a
szabadság géniussza,
s az ölelkező mátkapár
az első csókot issza.

Hogy papi áldás nincs, a frigy
érvényét nem zavarja -
éljen a mátká s a vőlegény,
s minden leendő sarja!

A nász dal íme az én dalom,
a jobb, a szebb, az újabb!
Lelkemben fennkölt ünnepély
csillagfüzére gyullad -

szétfolynak a lángzó csillagok,
a vad, lobogó lidércek -
tölgyeket törnék össze, oly
csodás erőket érzek!

Varázsos nedvek árama tölt,
hogyan német rögökön járok -
anyjához ért az óriás
és újból talpra állott.

MÁSODIK FEJEZET

A kislány a menny mámorát
trillázta még rajongva,
de már néhány porosz finác
turkált a csomagomba.

Inget, nadrágot, zsebbelit
szaglászta kutakodva,
csipkére lestek, *bijou*-ra
s tilalmas iratokra.

Mind hasztalan! Mert semmi sincs
a táskában, bolondok!
Tilalmas árut én csupán
agyamba rejtve hordok.

S csipkém vetekszik, oly finom,
a brüsszeli remekkel,
csipkedni-szúrni-fúrni fog,
ha kipakoltam egyszer.

S *bijou*? Jövönk gyémántjai
mind agyamban lapulnak,
s templomi ékei az új,
nagy, ismeretlen Úrnak!

S hány könyvet rejt a koponyám!
Hát sose kaptok észbe?
Agyam a tiltott iratok
csicsergő fecskefészke.

A sátánnak sincs gonoszabb
könyvtára lent a mélyben,
nem írt ily vészes dolgokat
Hoffmann von Fallersleben! -

Egy utitársam odaszólt,
hogy, tévedés ne essék,
ez itt a nagy finánci lánc,
a porosz Vámszövetség.

„A Vámszövetség - vélte ő -
teremt itt újra népet,
s egységbe áll a bús haza,
a száz darabra tépett.

A külső - mondjuk: anyagi -
egységet látni máris.
Belső egységet cenzuránk
hoz majd - s ez ideális.

Egységes lesz a gondolat
s a szívek és az orcák;
s ez kell nekünk: kívül-belül
egységes Németország.”

HARMADIK FEJEZET

Carolus Magnus ott pihen
az ős aacheni dómban.
(Vigyázat: nem Karl Mayer, a sváb,
akiről itt ma szó van!)

Nos, nem lennék halott király,
bár földne az aacheni márvány;
inkább utolsó rimelő
a Neckar partja táján.

Unott, alázatos kutyák
szűkülnek utca hosszat:
Ó, rúgj belénk, jó idegen,
talán az szórakoztat.

Unalmas fészek - egy kicsit
kószáltam s újra láttam
pár fickót, alig változott
porosz egyenruhában.

A piros gallér járja még
s a régi szürke mente -
(francia vér az a piros -
mint Körner lantja zengte.)

A régi pedáns banda ez.
Csak derékszögbe moccan,
s még minden arcon ott a gög,
előkelőn s fagyottan.

Úgy járnak, mint a gyertyaszál,
oly peckesen, kevélyen,
mint aki botot nyelt, botot,
mely őt püfölte régen.

És megvan még a pallos is,
csak most *belül* a helye;
s a meghitt „Du” még visszakong
az ősi-úri „Er”-re.

Hosszú bajusszuk voltaképp
agg copfok új alakja:
mely hátul csüngött volt, a copf
ott csüng az orr alatt ma.

És az se rossz, a lovasok
jelmeze, csak dicséret
illeti - kivált a sisak,
s csúcsán a csöpp acélhegy.

Mintha a halk, romantikus
lovagkor itt suhanna,
Uhland és Tieck, báró Fouqué
és Montfaucon Johanna.

A szép középkor tűnik elő,
apródok, ősi színnel,
a hűség szívükben virult,
s hátuljukon a címer.

Keresztes hadak, tornatér
és trubadúri pompa -
az ájtatos hit kora volt,
nem volt se lap, se nyomda.

S a sisak! mindenek fölött! -
A kor királyi vicce!
Felséges ötlet - s a *pointe*
ott van fölül: a - spicce!

De félek, vihar közt a spicc
romantikája fogja
a menny modern villámaait
lehúzni sisakotokra! -

Az aacheni posta címerén
ott ült megint lefestve
a gyűlölt madár! Dühösen
nézett le rám a beste.

Te csúf madár, csak fogjalak,
csak kapjalak meg egyszer,
kitépem minden tolladat,
s a karmod mind lemetszem.

S egy póznavégen, ott csücsülsz -
széljárta, furcsa fészek -,
s vidáman lődöznek reád
a rajnai lövészek.

S ki eltalál, köszöntöm azt,
bókolva néki mélyen:
Jogart, koronát! S tust reá!
Tust a királyra! Éljen!

NEGYPEDIK FEJEZET

Köllen jött - késő este volt,
a Rajna zsongva járt át,
már német szellő legyezett,
éreztem is hatását -

étvágyamon. Sonkát s kövér
tojáslepényt is ettem,
fölöttébb sós volt - rajnai
borokkal öblögettem.

A zöld kehelyben még ma is
aranylik tűz-özönje,
s ha kissé bőven kortyolod,
orrodba pezseg a gyöngye.

S bizseg az orrod édesen,
előnt a kéj, a kába,
utára hajsolt engem is,
ki a kongó éjszakába.

Úgy néztek rám a kőfalak,
mint hogyha messzi mondát,
mint hogyha Köllen ősi, szent
legendáit susognák.

A jámbor klérus üzte itt
kis játékait egykor,
zord uralmáról Hutten irt:
a „Sötét Férfiak”-ról.

A középkor kánkánja folyt,
barát s apáca járta;
Hochstraaten, Köln Menzele volt
a kor denunciánsa.

Az embereket s könyveket
a máglya torka nyelte;
közben a Kyrie hangja szállt
s harangok szava szerte.

Az úton a Gázság s Butaság
ebek módjára pározott;
a gyűlölködő vakhitű
mind: fiok-unokájok.

De nézd csak ezt a monstrumot,
e holdas fénybe szóttet!
Sátánian, sötéten áll
a kölni dóm előtted.

Szellemi Bastille-nak szánta ezt
furfangosan az Egyház:
sorvassza a német agyat
ez óriási fegyház!

De akkor - akkor jött Luther,
s a nagy „Megállj!”-t kimondta -
s tovább nem épült, úgy maradt
a kölni dóm azóta.

Máig se kész - és így a jó.
Hogy befejezni késnek,
német erőnek jele az
s protestáns küldetésnek.

Ti „dóm-egyleti” figurák,
ti gyöngé, eltörődött
kezekkel raknátok tovább
a csonka, vén erődöt!

Ó, balgaság! A csengetős
perselyt hiába rázod,
eretnek és zsidó sem ad,
hiába magyarázod.

Hiába játszik Liszt, a nagy,
a kölni dóm javára,
s hiába szaval Prusszia
talentumos királya,

a kölni dóm nem készül el,
ámbátor már a hűdött
elméjű sváb egész hajó
követ is odaküldött.

Nem - hasztalan rikoltanak
a baglyok és a hollók: -
ez ósdi gusztusú csapat
mindíg a tornyokon lóg.

Igen, sőt lesz idő, mikor
a csonka dómot ólnak
használják, s belső termein
lovakat csutakolnak.

„S ha a dómban lovak állanak,
mi lesz - felelj, de nyomban -
a három szent királlyal, itt,
a tabernákulumban?”

Ma már e kérdés nem zsenánt.
Könnyű felelni rája:
másutt is lakhat napkelet
három dicső királya.

Azt mondom én: a münsteri
három vasrácsu ketrec
Szent Lambert tornyán őnekik
alkalmas épület lesz.

Ott ült rég a szabókirály
s két tanácsosa - hárman,
más felséges triásznak is
jó lesz a vaskosárban.

Jobbról libegjen Boldizsár,
Balról Menyhárt a szélben,
közbül Gáspár - ki tudja, hogy
mi mód lakoztak élve!

E kanonizált társaság,
e napkeleti három
tán nem is élt oly jámborul
s illőn e földi tájon.

Lehet, csak két csibész vala
Menyhárt és Boldizsár úr,
kínjában alkotmányt ígért
a népnek és betyárul

becsapta - s nem volt tán különb
a mór Gáspár se, sajna,
s sötét hálátlansága lett
e bárgyú nép jutalma.

ÖTÖDIK FEJEZET

És aztán jött a Rajna-híd,
a kikötői sáncok,
Rajna-apó habján a hold
szelíd sugara táncolt.

Köszöntlek, Rajna, vén apám,
hogy s mint voltál azóta?
Vágyódó szívvel, melegen
gondoltam rád gyakorta.

Ezt mondtam s válaszolt a hab;
különös elhaló jaj,
öreges morgás, krákogás
hangzott s egy puha sóhaj:

„Isten hozott, fiam - derék,
hogy vén apádra gondolsz;
már tizenhárom éve, hogy
láttalak. Sok bajom volt.

Követ nyeltem Biberich körül,
nem ízlett, persze-persze,
de jobban nyomja gyomromat
a Becker Miki verse.

Úgy megdalolt, miként ha csak
szűz lettem volna újra,
s még mindig ékesítene
az erény koszorúja.

Szeretném ősz szakállamat,
ha szól e dal, e bamba,
összecibálni, és bele-
fulladni önmagamba!

Hogy szűz volnék, a franciák
ezt biztosan tagadják,
sokszor locsolták győztesen
a Rajna ősi habját.

Jaj bárgyu fickó, bárgyu vers!
Blamírozott, de csúnyán,
s kompromittált kissé poli-
tikailag is, úgy ám!

Ha megjönnek a franciák,
pirulnom kell, de szörnyen,
bár értük az Úrhoz könnyesen
oly sokszor könyörögtem.

Mindig is kedves volt nekem -
édes kis franciája...
fehér-e még a hózijuk?
s a tánc, a nóta - járja?

Csak jönnének... Bár reszketek
a gúnytól, semmi mástól,
az átkozott kis dal miatt
a rettentő blamáztól.

Elöl a gaz Musset, talán
a had dobosa, sorra
összes arcátlan vicceit
a fülembe dobolja.”

Zsörtölt a Rajna, vén apánk,
nem vigasztalta semmi.
Szelid szóval próbáltam ott
segítségére lenni:

„A francia élctől, jó apó,
nem kell csöppet se félni,
ezek nem a régi franciák,
s nadrágjuk sem a régi.

Piros a nadrág, nem fehér,
s másképpen fest a gombjuk,
se dal, se tánc ... S a fejüket
lehúzza biz a gondjuk.

Filozofálnak, s rendszerint
Hegel, Fichte, Kant a téma,
söröznek és pipálnak és
kugliznak néha-néha.

Filiszterek, mint jómagunk,
s még úgyabbul, a hitvány
nem Voltaire híve egy se már,
mind Hengstenberg-tanítvány.

Hogy Musset ma is nagy csibész,
azt senki sem tagadja;
csípős nyelvét zárjuk - ne félj -
először is lakatra.

S ha rólad vicceket dobol,
füttybe fojtjuk a hangját,
füttyszóban olvassuk reá
nehány pikáns kalandját.

Nyugodj meg, vén apó, a sok
rossz dal ne keserítsen,
különbet hallasz nemsoká -
s most áldjon meg az isten.”

HATODIK FEJEZET

Paganinit hajdan folyton egy
Spiritus Familiaris
kísérte, vagy mint kutya, vagy
mint néhai Georg Harrys.

Bonaparte egy vörös legényt
látott nagy percek előtt, és
démon kísérte Szókratészt,
s ez nem volt képzelődés.

S ha írtam olykor éjszaka,
magam is látva láttam:
egy kellemetlen alak állt
mögöttem álruhában.

Köpeny volt rajta, s az alól
valami ritka, baljós
portéka kandikált elő,
tán hóhér bárdja? pallos?

Ott állt a köpcös figura,
hátrább húzódva, csendben,
nem zavart, két nagy csillag ült
a két nagy furcsa szemben.

Nem láttam ezt a maskarát
már évek óta, régen,
s egyszerre ott volt most a halk,
holdfényes kölni éjben.

Tűnődve jártam szerteszét
az utcán, s mint az árnyam,
úgy jött utánam, s meg-megállt,
ha valahol megálltam.

Megállt és várt és jött tovább,
lépteimet kísérve,
így értünk aztán párosan
a dóm elé, a térre.

Nem bírtam. Megfordultam és
azt mondtam néki halkán:
„Mondd csak, e pusztai éjszakán
mit taposod a sarkam?”

Mindig itt vagy, ha óriás
érzések tüze lobban
szivemben, s forró gondolat
villáma jár agyamban.

Meredten nézel rám. Beszélj:
mit dugdosol, mi villog
köpenyed alatt? S voltaképp
ki vagy? És mi a célod?”

Flegmatikusan válaszolt,
únt volt a hangja, száraz:
„Ne exorcizálj, kérlek, és
e pátosszal se fárasz!

Nem vagyok kripta-szőkevény
és nem vagyok kísértet.
Retorika és bölcsélet?
Én egyikhez se értek.

Praktikus, higgadt fő vagyok,
s ami benned még csak álom,
teremtő eszme, gondolat,
azt én realizálok.

S bár múlnak az évek, heverő
napom nem akad egy sem,
valóra váltom álmaid -
te töprengsz, én cselekszem.

Te bíró vagy, s én porkoláb,
s a szolgálai alázat
döntésed végrehajtja - s ha
igaztalan, se lázad.

A római consulok előtt
bárdot vittek - no, látod:
a te liktorod nem elől,
hátról viszi a bárdot.

Én vagyok a te liktorod
s mögötted járok egyre,
villogó bárdoddal váltom át
gondolataid - tetterre.”

HETEDIK FEJEZET

Aludtam otthon, mintha csak
angyal ringatna lágyan,
az ember oly puhán pihen
a pelyhes német ágyban.

Hogy vágytam, árva száműzött,
az édes, honni párnát,
lesve a kemény matracon
álmatlan éjek álmát!

Jól alszunk s szépet álmodunk
a pelyhes német ágyon.
Megoldja földi láncaink
az édes éji álmom.

Megleng a lelkünk szabadon,
a messzi mennybe villan.
Német lélek, de büszke vagy,
s hogy szárnyalsz - álmaidban!

S hogy sápadnak az istenek!
Röptödben holmi vásott
kis csillagocskákat pucolt
fényesre szárnyacsapásod!

A föld orosz és franciát,
a víz angolt ural ma,
de kétségkívül a mienk
az álmok birodalma.

Itt a mi hegemoniánk,
itt nem hullunk darabra;
más népeknél a pusztá föld
a fejlődés alapja.

Aludtam s álmaim között
láttam a hold ezüstjét,
az ódon kölleni útakon
kószáltam íme ismét.

S kísért a furcsa figura
sötéten és kimérten.
S csak mentünk-mentünk, noha már
rogyadozott a térдем.

Mentünk. S a mellem fölhasadt
s egy óriási seb lett,
s a szívem vére bugyogott,
pirosló, sűrű cseppek.

Ujjammal olykor, megesett,
a nyirkos sebbe nyúltam,
s bekentem néhány kapufélt,
amerre elvonultam.

S valahányszor egy házat így
véremmel megjelöltem,
megkondult egy lélekharang,
halkan és elgyötörten.

Az égen megsápadt a hold,
nőtt-nőtt a boru rajta;
előtte felhők húztak el,
mint vad, fekete farka.

S mögöttem jött az eldugott
bárddal, csak jött a Másik,
jött feketén - s kettesben így
ballagtunk jó sokáig.

És addig mentünk, míg megint
a dóm terére értünk;
a kapu tárva-nyitva volt,
s mi mindketten betértünk.

Fölöttünk roppant bolt feszült,
Halál, Csönd és Éj alatta,
pár függőlámpa a homályt
még jobban megmutatta.

Jártam az oszlopok során
s hallottam, hogy az Árnyam
mögöttem jár szünetlenül,
jött, egyre jött utánam.

S elértük a kápolnát, ahol
dús gyertyafényben állott
gyöngy és arany, ők pihentek ott,
a Három Szent Királyok.

De most a három szent király,
ki máskor a síri ágyon
csöndben feküdt - Uram bocsá' -
felült a szarkofágon.

Három megsárgult koponya,
koronás, szörnyű csontváz
csillámlik, csontos markukon
királyi pálca pompáz.

Mint szinpadi bábuk tagjai,
rángtak a régi csontok;
a három király rothadás-
és tömjénszagot ontott.

Egyiknek még a szája is
mozgott, azt fejtegette
hosszan, hogy részemről miért
méltó a tiszteletre.

Először azért, mert király,
másodszor, mert halott már,
harmadszor, mivel szent - de mind-
ez kevésbé hatott rám.

Kacagva csengett válaszom:
„Mindez hiába! Látom,
minden vonatkozásban a
multé vagy már, barátom.

El innen, el! A föld alatt
a helyetek! El innét!
Az élet elkobozza most
e dús kápolna kincsét.

Jövendőnk víg lovasai
tanyáznak a dómban.
S ha nem tágítottok szépszerint,
puskatus ver ki onnan!”

Így szólván, visszafordulok,
s ott áll a néma férfi,
vad bárdja megvillan vadul -
felékacsintok. Érti.

Előrelép, lezúg a bárd,
szétporlanak a fáradt
babona-vázak, csépel
kegyetlen mind a hármat.

Döng-döng a bárd, a boltozat
ekhója kongva csattan -
mellemből vérfolyam zubog -,
s hirtelen fölriadtam.

NYOLCADIK FEJEZET

Köllentől Hagenig az út
öt tallér s hat garas csak.
A delizsánc megtelt, s engem egy
nyitott csézára raktak.

Ősz-végi reggel, szürke köd,
úszott kocsink a sárban;
de hiába rossz út, rossz idő,
tündérinek találtam.

Ez itt az édes honi lég!
Tüzes arcom érzi máris!
S hazám tapadós mocska itt
ez országúti sár is!

Lovak csóválták farkukat
meghitten: Újra itthon?
Csupa atalantai alma volt
nyomukban nékem a - citrom!

Mühlheim... Serény, halk emberek.
Itt csín és tisztaság van.
Utolszor mikor is jártam itt?
Harmincegy májusában.

Itt millió virág virult,
s a Nap kacagta őket,
rigó dalolt, az emberek
reméltek és tünődtek. -

Azon tünődtek: „Útrakél
az ösztövérv lovagság,
s öntik a búcsu-áldomást
vasöblü, hosszú flaskák!

S táncos Szabadság jó fehér-
kék-piros zászlajával;
s a sírban maradni még talán
Nepóleon is áttal!”

De jaj, itt vannak egyre még
a jó urak, s úgy él ma
némelyikük, hogy hája nő,
bár úgy jött, mint a cérna.

Hit, remény, szeretet fakó
színében jött e banda,
orrát azóta jó borunk
égő veresbe vonta - - -

A Szabadságnak lába tört,
nem táncol ilyenformán,
búsan mereng a trikolor
párizsi tornyok ormán.

Fölkelt a császár, de oly szelíd
emberke lett belőle
az angol férgek foga közt,
hogyan visszafeküdt a földbe.

Magam is láttam a temetést:
az aranyos kocsit, s rajta
az arany istennőket is,
arany koporsót tartva.

Az Elizium Mezein,
a Diadal-Íven által
jött-jött a menet lassudan,
a hó s a köd beszállta.

A zene szörnyű volt. A fagy
A zenészekre dermedt.
Rám köszöntek a bús sasok:
a lobogói selymek.

Kigyúlt az emberek szeme,
a múltba szálltak a lelkek -
a császár mese-álmai
most új életre keltek.

S én sírtam aznap. Tiszta könny
buggyant a szemem alján,
az elzengett *Vive l'Empereur!*-t
megint rivallni hallván.

KILENCEDIK FEJEZET

Reggel, negyeddel nyolc előtt
Köln elmaradt megettünk,
Hagen körül háromra járt,
ebédidőre -, ettünk.

Terítve volt. A konyha ó-
germán, s ez szívemig hat!
Savanyu káposzta, üdv neked!
Elbűvöl ez az illat!

Zöld kelben párolt gesztenye!
Anyám csinálta hajdan!
Hurrá, bölcs német tőkehal!
Hogy tempózol a vajban!

A forró honfi-érzelem
sosem hágy cserbe minket -
nagyon szeretem a tojást
s a barna, sült heringet.

Hogy ropta a hurka! A zsír rotyogott!
A rigók - almaízben
sült angyalkák - szerelmesen
csivogták: „Hozott Isten!

Isten hozott - csivogta mind -,
nem láttunk, jaj, de régen,
másfajta madarak között
kószáltál, más vidéken!”

Az asztalon egy liba állt,
halk, szíves állat. Itt van,
s egykor tán engem szeretett
ifjonti napjainkban.

Oly híven pillantott felém,
sokat jelezve, búsan!
Bizonytalán gyöngéd lelke volt -
de rágós volt a húsa.

Szolgáltak disznófővel is,
alatta régi cin-tál;
disznaink orrán még ma is
babérlomb dísz hintál.

TIZEDIK FEJEZET

Hagen után ránk hullt az éj,
beleimben holmi furcsa
didergés járt. Áthevitett
az unnai kocsma újra.

Itt szőke-loknis lányka várt
és mosolyogva pancsolt,
az anda hold sült szemén -
betöltött, hozta - puncs volt.

A selypegő vesztfáli szót
hallgattam elragadva.
Száz emléket gőzölt a puncs,
s a jó vesztfáliakra

gondoltam: borral van teli
szép göttingai multunk!
Be sokszor asztalunk alá
s egymás keblére hulltunk!

A kedves vesztfáliciakat
mindig szivembe zártam,
nem csillog kérkedőn e nép,
áll híven és szilárdan.

Oroszlánszívvel állta mind
a menzúrai percet!
Oly becsülettel hulltak ott
a kvártok és a tercek.

Jól vívnak és jól isznak és
melledre sírva dőlnek,
nyujtván baráti jobbjukat,
érzelmes, ifju tölgyek.

Az Ég óvjon, te drága nép,
arassatok, ha vettek,
ne adjon az Úr hírt, háborút,
se hőst, se hősi tettet.

Adja az Úr, könnyű legyen
fiaidnak minden egzámen,
s szépséges lányaid fejét
gyorsan kösse be - Ámen!

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Ez a teutoburgi rengeteg,
melyet Tacitus rajzolt,
ez itt a klasszikus mocsár,
hol Varus bentragadt volt.

Hős Hermann, a keruszk vezér,
itt verte őt le bátran,
a német nemzeti erő
győzött e pocsolyában.

Ha Hermann akkor nem nyer itt
s azok a szőke hordák,
német szabadság nincs tovább,
lehetnének római szolgák!

Római nyelvet és szokást
uralna szép hazátok,
Münchenben égne a Veszta-tűz,
s quiritek volnának a svábok!

Hengstenberg haruspex volna és
ökrök belébe vájna,
Neander augur volna és
madárrajokra várna.

Birch-Pfeiffer terpentint inna, mint
hajdan a római dáma.
(Azt mondják, hogy a vizelet
illatosabb utána.)

S Raumer nem német szimpla lump,
ő Lumpácius volna,
s Freiligrath, mint Horatius,
ma rím nélkül dalolna.

S a goromba koldust, Jahn apót,
úgy hívnák: Grobianus.
S *mehercle!* latinul szólana
Massmann is: Marcus Massmannus!

Az igazság barátait
a cirkuszi homokban
oroszlán marná, s nem kutyák
a kisebb hirlapokban.

Egy Nero, s nem három tucat
országoló nyomna minket,
s dacolni poroszlóival
fölvágnánk ereinket.

Schellingünk volna Seneca,
és úgy pusztulna, titkon.
S Corneliusnak mondanánk:
Cacatum non est pictum.

De hála! Hermann nyert csatát,
nagy diadalt arattunk,
hullt Varus és a légiók,
s mi németek maradtunk.

Igen, a nyelvünk is megmaradt,
német maradt tovább is,
a szamár nem lett *asinus*,
és sváb maradt a sváb is.

Raumer is német lump maradt,
s ordót kap nyakra-főre.
Freiligrath rímeket farag,
nem lett Horác belőle.

Massmann latinul nem beszél,
Birch-Pfeiffer csupa drámát
ír és terpentint sohasem
iszik, mint ama dámák.

Hermann, tiéd a köszönet!
És Detmold városában
emlékművet állít korunk;
magam is szubszkribáltam.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Éji erdőn dőcög kocsink -
most reccsenése ver fel -
fuccs egy kerék. Most állhatunk.
No, ez se fenékig tejfel.

A kocsisom magamra hágy
s fut a faluba gyorsan,
éjfél van, és a rengeteg
üvöltő hangja harsan.

Farkasok éhes torka bőg
ilyen vad, szörnyű hanggal.
Mint fény a mély homályon át,
szemük ragyogva langall.

Nyilván tudták az ordasok,
hogy érkezem, s ez okból
tündöklük úgy a rengeteg,
s dől a dal kórusokból.

S ni most hallom csak: szerenád!
S nekem szól, senki másnak!
Fölveszem illő pózait
a szónoki ellágyulásnak:

„Farkastársaim! Hév öröm
ma körötökbe lennem,
hol annyi tiszta lélek így
üvöltve tisztel engem.

Amit e percben érzek,
csodás s megfejtethetlen;
e drága óra énnekem
örök s felejthetetlen.

Bizalmatok megtisztelő,
köszönet s hála érte;
életem súlyos perceit
hűségetek kísérte.

Farkastársaim! Sohase
hittétek, ha a hátam
mögött svihákok szája járt,
hogy a kutyákhoz álltam,

s hogy meglógtam s tanácsos úr
leszek a juhakolban -
eféle hitvány szó-fiát
cáfolni büszke voltam.

S noha báránybundát, mert meleg,
olykor nyakamba vettem,
a birka-sors ábrándozó
hívője sose lettem.

Juh sem vagyok, eb sem vagyok,
s tanácsos úr se - híven
farkas-fog maradt a fogam,
és farkas-szív a szívem.

Számítsatok rám, véletek
üvöltök én is itt lenn -
segítsetek magatokon,
és megsegít az isten!”

Ez volt rögtönzött válaszom,
de sajna, Kolb barátunk
meghúzta, s csonkán hozta le
az „Allgemeine Zeitung”.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Jött Paderborn, fölkel a nap,
bosszúsan nézve szerte:
a bárgyu Földet sütni - no,
hitvány egy munka, persze!

Ha világos már egy fele,
és fut a nap sugára
a túlfelére, hát emez
dől újra vak homályba.

Sziszüphosz köve elgurul,
a Danaida-hölgyek
hordója nem telik, s a nap
hiába süti a Földet! -

S hogy a hajnali köd felszakadt,
a reggel vörösében
a keresztfára vert Fiú
alakja tűnt elébem.

Mindig elfog a fájdalom
bús képed mása láttán,
világmegváltást álmodó
együgyü, árva bátyám!

Betyárul elbántak veled,
kik a Tanácsban ültek.
Mi vitt rá, hogy az Államot
s az Egyházat csepülted?

Szerencsétlenségedre, még
nem ismerték a nyomdát;
könyvben írhattad volna meg
a Menny sok furcsa gondját.

A cenzor a kényes részeket
törölte volna csínján,
s nem mentél volna át a zord
keresztfa szörnyü kínján.

Csak vettél volna más ígét
ahhoz a hegyibeszédhez!
Volt annyi tudásod és eszed,
hogy a jámborok ellen ne vétkezz!

S a templomból bankárt s kufárt
korbácsoltál ki éppen!
Most itt függsz, árva álmodó,
riasztó példaképpen.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Nyirkos szelek, kopasz vidék,
sárban döcög a csészánk,
de csendül a, zendül a szívemen át:
„Ó, Nap, te vádoló láng!”

Egy régi dal végződik így,
sokszor dalolta dajkám -
vadászkürt hangjaként zenélt
Ez a „Vádoló” az ajkán.

Egy gyilkosról van benne szó,
élt vígan a világon;
egyszer csak ott lóg a sűrűben
egy szürke fűzfaágon.

Az ítélete egy szögön
kandít a lomb alól ránk;
a vérbíróság bosszuja -
„Ó, Nap, te vádoló láng!”

Elítélték, vádlója a
Nap volt! A halálos órán
sírt fel hozzá Ottilia:
„Ó, Nap, te vádoló láng!”

A dalról, hajh, eszembe jut
szerelmes, drága dajkám,
fölvillan barna képe és
a sűrű ránc az arcán.

Vén münsterlandi néne volt,
mesélni sose fáradt,
száján a rémhistória
s a népdal egyre áradt.

Hogy vert szivem, mikor dadám
mesélte, a királylány
hogy fésülte aranyhaját
a pusztaságban, árván.

Libát őrzött, s este, mikor
libáit, kis libapásztor,
hazahajtotta a kapun,
csak ott-dermedt a gyásztól:

egy fölszegzett lófej meredt
a kapun véle szembe,
ez a szegény ló hozta őt
a messze idegenbe.

A királylány sóhajtva szólt:
„Ó, Falada, hát idetűztek!”
A lófej búsan válaszolt:
„Ó jaj, hogy téged elűztek!”

A királylány sóhajtva szólt:
„Szegény anyám, ha tudná!”
A lófej búsan válaszolt:
„A szívét összezúzná!”

S lélegzetem is elakadt,
mikor - nagy halkán - a néni
a Rótszakállu titkait
kezdte elmesélni.

A császár - súgta - nem halott,
a tudomány se tudja,
hű fegyvertársai közt tanyáz
egy rejtett sziklazúgba.

Kyffhäuser, ez a hegy neve,
barlanggá nyílt a gyomra;
boltjait függőlámpa-sor
fényli be imbolyogva.

Az első terem hercegi
istálló, lovak ezerszám
állnak a jászlaknál, ragyog
rajtuk a büszke szerszám.

Ott villog minden paripán
a zabolája, nyerge,
de egy se nyihog, nem kapál -
mintha vasból volna verve.

A szomszédterem alom-ágy:
katonákat látsz heverni,
szakállas, nyers és marcona
ábrázatok, ezernyi.

Tetőtől talpig vasba mind,
de egyikük se rebben,
feküsznek moccanatlanul,
alusznak rendületlen.

A harmadik teremben íj,
szekerce, lándzsa, büszke
bárd, ófrank puska, vért, sisak
acélja és ezüstje.

S pár ágyu, nem sok, ám elég
diadalmi jelnek éppen.
Egy fekete-vörös-arany
lobogó leng a légben.

A negyedikben - ő lakik,
a századévek alján,
kőasztalnál, kőszéken ül,
a homloka a karján.

A lángveres, nehéz szakáll
régen lenőtt a földre,
nagy ritkán egyet hunyorít,
és ráncba fut szemöldje.

Töpreng a császár? Aluszik?
Gondolkodhatni róla;
de fölrendül az óriás,
ha egyszer üt az óra.

A zászlót felragadja, úgy
süvölti: Lóra! Lóra!
S csörömpöl s pattan víni-kész
népe a riadóra.

Minden vitéz lovára kap,
nyerít a ló, s kapál már,
a csattogó világba ront,
s a kürtök szava száll már.

Jól kialudták magukat,
jól vágnak, jól robognak,
a császár törvényt lát, szigorút -
és jaj a gyilkosoknak,

akik megölték hajdanán
a drága aranyhajú lányt,
csodálatos Germániát -
„Ó, Nap, te vádoló láng!”

S bár kastélyába bútt a gaz
kacagva és borozva,
vár rá a bosszuló kötél,
eléri Barbarossa! - - -

Mily búbajosan csengve hull
az édes dajka-szó ránk!
Fölujjong babonás szívem:
„Ó, Nap, te vádoló láng!”

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Finom szemű eső szítál,
jéghideg, mint a tűhegy!
Izzadt lovak bús farka leng,
a sárban nekidűlnek.

A postakocsis trombitál,
ismerem ezt a hangot -
„Három lovas a kapun át...!” -,
s ez hirtelen lehangol.

A buzgóság is elnyomott,
s ím, álmok képe lebben;
a Rótszakállunál vagyok
abban a csodahegyben -

de most már nem köszéken ült
s kőlapnál - önmaga szobra -;
s oly fölséges se volt, ahogy
a képzelet festeni szokta.

Kacsázott vélem a termeken át,
bizalmasan fecsegetve,
s akár egy antikvárius,
kincseit sorra vette.

Megmutatta, a puskatust
hogyan és merre fogják,
hermelinjével megpucolt
pár rozsdaverte szablyát.

Fogott egy pávafarkot és
lesöprögette itt-ott
csákóról, vértről és sisak-
csúcsról a port, a piszkot.

S a zászlót kiporolva szólt:
„Legnagyobb büszkeségem:
selymét a moly nem ette meg,
és nincs szú a nyelében.”

S ahol a padlón szundikál
sok ezer harcosa rendben,
derűsen így szólott az agg
abban a nagy teremben:

„Alusznak. Járjunk halkán itt,
legkisebb zajt se csapva;
száz év megint letelt, s ma van
a zsoldfizetés napja.”

S a császár csöndben odament
az alvókhoz - ki látott
ilyet?! - zsebünkbe csúsztatott
egy-egy arany dukátot.

Elhülten álltam ott, s felém
hunyorogott most a császár:
„Száz évben egyszer jár a zsold,
s fejenként egy dukát jár.”

S hol hosszú sorban állani
látta a néma falkát,
megörvendezett módfelett
és dörzsölte a markát.

Most minden lovat számba vett,
bordáik lapogatta;
csak számolt, számolt, nyugtalan
járt-járt, hadart az ajka.

„Ebből bizony felférne még -
bosszúsan mondta aztán -
katona, fegyver volna már;
de nincs elég lovacska.”

Szétküldtem lócsiszárjaim
világgá, hogy a legszebb
lovakat hajtsák föl nekem,
s már hoztak is, nem egyet.

Várok, míg komplett lesz a szám,
azután nekivágok,
s hű német népem, szép hazám,
hozom a szabadságot.”

Így szólt, s fölrikkantottam én:
„Öregem, rajta, máris,
rajta, s ha nincsen ló elég,
jó lesz egy pár számár is.”

„Csak lassan a testtel! - Rőtszakáll
ezt mosolyogva mondta. -
Róma sem épült egy nap alatt,
ritkán jó hamari munka.

Sokkal jobb későn, mint soha,
s a makk se nő ki nyomban,
chi va piano va sano - példaszó
A Római Birodalomban.”

TIZENHATODIK FEJEZET

A kocsi döccent, felriadt
az alvó - de lezárult
pillám, és álmodtam megint:
láttam a Rőtszakállút.

Fecsegve jártuk újra a
termeken át az éjet,
a császár folyton faggatott
és nógatott: beszéljek.

Hisz sok-sok esztendeje, hogy
nem hallott emberi szót a
felső világból, már talán
a hétéves háború óta.

Mendelssohn Mózesre kérdezett,
majd Karschinára, végre
s főként: Madame Dubarryra,
a Lajos metreszére.

„Császárom, Mózes rég halott,
s te mit se tudsz felőle?
Rég halott a fia, Ábrahám,
s Rebeka is, a nője.

Hogy Ábrahám egy kisfiút
nemzett Leával, ez tény:
Félix nagy karmester ma már,
viszont ő jó keresztény.

A vén Karschina is halott,
és Klenke is, a lánya;
csak Helmine Chézy él talán,
Karsch néni unokája.

Míg Lajos úr volt, vígan élt
Dubarry asszony is még,
vénecske volt már, amikor
a gijjotinra vitték.

Lajos, a Tizenötödik,
az ágyban múlt ki, csendben,
a Tizenhatodik gijjotinson,
nejével egyetemben.

Antoinette, illem szerint,
nyugodt volt, szép s királyi,
viszont vadul sikoltozott
a bárd alatt Dubarry...”

A császár hirtelen megállt,
kiült merev szemében
a kíváncsiság: „Mondd, mi az
a *gijjotin*? Nem értem.”

„A *gijjotin* - mondtam én -
új módszer Rótszakáll, itt,
mely bárkit - s bármily rangú is -
a túlvilágra szállít.

Egy furfangos kis gépezet
új módszerünk alapja,
a feltaláló: Guillotin,
s a nevét tőle kapta.

Egy deszkaszálhoz szíjazunk,
s lesüllyedsz - dupla szárfa
közé csuszol; - fönny függ a gép
háromszögletű bárdja: -

meghúznak egy zsinórt, s a bárd
kedélyesen lehuppan,
mely alkalommal koponyád
viszont egy zsákba pottyán.”

Szavamba vágott Rótszakáll:
„Egy szót se róla, kérlek,
egyetlen porcikám se húz
megismerkedni véle!

Lajos király és hitvese!
Szíjak közt! Deszkaszálon!
Az etikettnek ebben én
a nyomát sem találom!

S mi az, hogy »per tu« szólsz velem?
Miféle jómadár vagy?
Vigyázz, kölyök, mert megnyesem
orcátlan, hetyke szárnyad!

Ha szólsz, az epém forni kezd,
s keserű lesz a kedvem,
lélegzeted - honárulás,
s felségsértés is egyben!”

Hogy így rám támadt az öreg
s ily durva dühre lobbant,
ami eddig csak begyembe volt,
belőlem is kiobbant.

„Uram, te csak egy monda vagy,
s ez ócska monda untat,
eriggy aludni s bízd reánk:
majd megváltjuk magunkat.

A köztársaságpártiak
röhögnek, hogy egy árnyat,
egy koronás rémet követünk;
s rossz vicceket csinálnak.

S nem tetszik fekete-vörös-
arany zászlód se, kedvem
szegték az ónémet hülyék
a diákegyletekben.

A legjobb lesz, ha itt maradsz,
s a hegy sötétje rád száll -
ha meggondolom, voltaképp
minek nekünk a császár?”

TIZENHETEDIK FEJEZET

Igy feleseltem véle ott -
álomban persze, persze -
ébren sokkalta szelidebb
a magamfajta mersze.

Csak ideális álmaid
ködén mondod ki, német,
hűséges szived titkait,
jó német véleményed.

Fölébredtem. Az útfelen
tölgyerdő, elfutó fák,
szétverte minden álmomat
a pucér, fás valóság.

Tölgyek csóválták fejüket,
bús nyárfa bólogott rám
rosszallón, s felsírtam: - „Bocsáss,
bocsáss meg, Barbarossám!

Te bölcs vagy, én meg ostoba!
Bocsásd meg csúf, gonosz szám!
Oly ingerült vagyok... No, jöjj,
jöjj gyorsan, Barbarossám!

Ha nem tetszik a gíjjotin,
a régi mód maradhat:
nemesnek pallos - és kötél
polgárnak és parasztnak.

Mégis: jó lesz, ha néhanap
a nemest fölakasztod,
s lenyakazod - ők is az Úr fiai! -
a polgárt és parasztot.

Vérbírásgot hozz, ahogy
Károly csinálta régen,
rendekben éljen újra a nép
és mindenféle céhben.

Jöjj vissza, császár, jöjj a Szent
Római Birodalommal,
elkorhadtszibvásárod
hozd minden ósdi lommal.

Nem félek én, ha igazi,
a középkori sorstól,
csak attól ments meg, Rótszakáll,
attól a ronda korestől,

a kamáslis rittertől, aki
felemás, undok állat:
gót téboly és modern csalás,
se-hal-se-hús, utálat.

Verd szét a sok komédiást,
s színházuk zárd be: ocsmány
paródia lesz ott a múlt -
s jöjj gyorsan, Barbarossám!”

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Erős vár Minden, védik a
jó fegyverek s a dombok!
De én a porosz várakért
túlzottan nem rajongok.

Alkonyattájban értük el.
Mély árok nyílt alattunk,
s a felvonóhíd rémesen
nyögött, míg áthaladtunk.

Fentről ijesztő bástyasor
bámult le rám dühödten;
csikorogva nyílt a nagy kapu
s döngve zárult mögöttem.

S a lelkem akkor elborult,
mind Odüsszeusz egykor,
hallván, hogy a barlang elé
Polüphemosz nagy követ tol.

Egy káplár jött kocsinkhoz és
nevünket kérte. „*Senki*,
szemész. Az óriásfiak
vakságát kezelem ki.”

A vendéglő se biztatott,
nem izlett semmi a tálon.
S oly nehéz volt a takaró,
nem jött szememre álom.

Rőt damasztfüggöny dőlt reám
és széles dunna, fojtva,
s a fakó arany mennyezet
és szennyes, csúnya bojtja.

Átkozott bojtja! Hogy zavart!
Még csak el se szenderedtem!
Reggelig Damoklész kardjaként
himbálódzott felettem!

Úgy tetszett néha, hogy sziszeg,
s hogy kígyófejű dög lett:
„A várban vagy, s itt is maradsz,
nem lógsz el soha többet!”

„Bár otthon volnék, és nem itt!
Csak otthon - így leheltem -,
asszonykámnál a párizsi
Faubourg-Poissonière-ben!”

Éreztem, olykor homlokomon
áthúz valami, csendben,
mint egy hideg cenzori kéz,
és gondolatom tovarebben. -

Fehér leples zsandári had
járt kísérteti táncot
ágyam körül, s hallottam, ahogy
megcsörrentek a láncok.

A szellemcsapat elcipelt
s megállott végre vélem
egy sziklafal meredekén;
ott megkötözött keményen.

S a ronda, mocskos ágyi bojt!
Előmbé tűnt azonnal,
most keselyű volt, fekete
tollakkal és karommal.

Olyan volt most, mint a porosz
sas, átkarolta testem;
faldosta fájó májamat,
s én nyöszörögve lestem.

De kukorékolt a kakas,
s lázálmomat eloltá.
Ágyamon izzadtam, s a sas
visszaváltozott - bojtta.

Különfogattal mentem el,
s hogy ottmaradt a börtön,
szívtam a szabad levegőt
a bückeburgi földön.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Ó, Danton, tévedtél, s nagyot,
s fizettél érte csúnyán!
El lehet vinni a hazát
a két talpukon, úgy ám!

A csizmámon fél-Bückeburg
kisért tapadva engem;
ilyen agyagos utakat
nem láttam életemben.

Bückeburg... Állj, azt látni kell:
a törzstanyánk, a „strammburg”,
nagyapám szülővárosa;
a nagyanyámé Hamburg.

Hannover délből értem el,
s csizmát pucolva mentem
- úgy szép az út, ha hasznos is -,
már város-nézni mentem.

Istenem, ez oszt' tisztaság!
Az út sehol se sáros.
Csupa hatalmas, várszerű
díszépület a város.

Elámultam, kivált a tér
sok pompás háza láttán;
a király palotája is
ott áll, gyönyörű látvány

(nem a király, - a palota)!
Őrbódét látni kint a
kapuk előtt, oly marcona
a veres rokk s a flinta.

Ciceroném szól: „Itt lakik
Ernst Augustus, az agg úr,
a tory-lord, az ősnemes,
ki vén bár, mégsem aggul.

Idilljét jobban védi itt,
mint száz drabant - no persze -,
hogy jóbarátainknak is
inába szállt a mersze.

Ha meglát, már panaszkodik,
nincs benne semmi mérték:
únja a királyi hivatalt,
amelyre elitették.

Megszokta Nagybritanniát,
szenvet az unalomtól,
spleenes - s hogy felköti magát,
már néha arra gondol.

Minap is, reggel, ott guggolt,
a kandalló előtt;
és kólikás kutyáinak
a klistért maga főzte.”

HUSZADIK FEJEZET

Harburgból épp egy óra út
Hamburgig. Az esti égen
köszöntöttek a csillagok,
szél szállt a lanya légben.

S hogy meglátott anyám, öröm
s ijedség fojtogatta;
feljajdult: „Drága gyermekem!” -
s a kezét összezsápta.

„Jaj, tizenhárom esztendő
szaladt el közben, édes!
Mit ennél, drága gyermekem?
éhes vagy biztosan, éhes!

Van itthon hal és libahús
és gyönyörű narancsok.”
„Adj hát halat és libahúst
és gyönyörű narancsot.”

S hogy jó étvággal ettem ott,
anyám is derűsebb lett,
száz kérdést tett föl, ezt meg azt,
fogósat is nem egyet.

„Van-é, fiam, ki gondodat
viselje távol innen?
Feleséged jó gazdasszony-é?
Foldja-e strimflid, inged?”

„Anyuskám, nagyszerű a hal,
de jobb, ha nem beszélek,
a szálka torkomon akad,
ne szólj most te se, kérlek.”

S hogy a derék hal elfogyott,
s a libahúst behordta
anyám, száz kérdést tett megint,
fogósat is gyakorta.

„Az országok közt, jó fiam,
mondd, hol legjobb az élet?
Különb-e hát a francia,
vagy itt különb, a német?”

„Anyám, a német liba jó,
de meg kell adni egyet:
a franciák jobban tömők,
s szószaik ízesebbek.”

S hogy búcsut vett a liba is,
jött szalutálva sorba
a szép narancs, zamatosabb,
mint bárki várta volna.

S rákezdte újfent jó anyám,
boldog volt, hogy beszélt, és
kifaggatott - olykor bizony
kényes is volt a kérdés.

„Politizálsz-e? Megvan-e még
ez a hajdani szerelmed?
És mondd, fiacskám, most milyen
pártokhoz húz az elved?”

„Anyuska-édes, a narancs
pompás, és csupa kéj, ha
kortyolom mézes ízeit,
és ott marad a héja.”

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A város lassan talpra áll,
bár fele hamu-halmaz;
akár egy félig nyírt puli,
Hamburg ma oly siralmas.

Néhány kis utcát keresek,
nyugtalanul, riadtan -
hol a ház, ahol szerelmesen
az első csókot adtam?

S ahol az „Utirajzokat”
szedték, a nyomda hol van?
S hol először nyeltem osztrigát -
egy kedves pinceboltban...

No, és a Dreckwall? Hova lett?
Kereshetem hiába!
S a Pavillon, hol oly finom
kalács volt hajdanába?

S hol a Polgárság s a Tanács
trónolt, már nincs meg az sem:
a Városház. Nem kimélte a láng
a legszentebb dolgokat sem.

Még sóhajtoztak az emberek
bús képpel s egyre féltek,
s a nagy tűzről iszonytató
históriát meséltek.

„Négy sarkán hányt a városunk
a lángot és a kormot!
Lobogtak és ropogtak és
leomlottak a tornyok.

Rombban a régi tőzsde is,
hol apáink jártak-keltek,
a - nagyjából - századokon át
korrekten üzleteltek.

Hamburg ezüst lelke, a bank,
s a könyvek, ahol beírnak
gondosan minden tartozást,
mind megmaradt! Hála az Úrnak!

S gyűjtés folyt. Messze népek is
adakoztak, sok begyűlt, és
- nem rossz üzlet! - valami nyolc
millióra ment a gyűjtés.

Minden országból dőlt a pénz,
és - nyitva volt a markunk, -
élelmet, bármit, ami jött,
mi mindent bekapartunk.

Leves jött, hús jött és kenyér,
jött bőven ruha, párna!
Sőt küldött már-már hadat is
a poroszok királya.

Anyagi kárunk nem maradt,
ezt könnyű latra tenni -
de a rémületért, a rettenetért
nem pótol senki, semmi!”

Biztatva szóltam: „Kedveseim,
jajgatni, nyögni vétek,
különb város volt Trója, és
mégiscsak porig égett.

Építsétek föl házatok,
tűnjön a tócsa, lusták,
hozzatok jobb törvényeket
s modernebb vízipuskát.

A hamis teknőc-levesbe a
bors-léből ennyi nem kell!
S bizony, a potyka is megárt
zsírosan, pikkelyekkel!

A pulyka hagyján, de ama gaz
madártól nagyon óvjak,
amely parókájába tojt
a polgármester úrnak.

Hogy ki ez a végzetes madár,
azt én itt ki se mondom -
ha rágondolok néhanap,
már felfordul a gyomrom.”

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Az emberek még jobban el-
változtak, mint a házak,
oly törten, búsan járnak itt,
bolygó, romszerű vázak.

A sovány most még girhesebb,
s elhíztak a kövérek,
a gyermek vén lett, s többnyire
gyermekek lettek a vének.

Akit mint borjút hagytam itt,
az, látom, nagy barom ma;
egypár libuska liba lett,
büszkére nőtt a tolla.

A vén Gudel, mint egy szirén,
ki van pucolva, festve;
vakít fehérítő fogsora,
és fürtje - a fekete este.

Kedvelt papirkereskedőm
semmiben sem hiányos;
dús lett és sárga az üstöke -
mint Keresztelő János.

...-t nem láttam, csak messziről,
elhussant tőlem itt-ott;
hallom, leégett az - agya,
s Biebernél biztosított.

És láttam régi cenzorom,
hajlottan járt a ködben,
a Gänsemarkton jött felém
nyomottan, összetörten.

Kezet fogtunk, pilláiról
a könny, pár méla csepp folyt.
Mily boldog volt, hogy újra lát!
Megható jelenet volt.

De nem mindenki élt. Sokan
felszálltak már a mennybe.
S ah, Gumpelinóm, ő se jött
vélem sehol se szembe.

Nagy lelkét visszavette már
s elnyelte az örök köd,
s Jehova trónusa körül
most angyal módra röpköd.

A görbe Adónisz sem él,
ki valamikor olcsón
porcelán éjjeli edényt
árult a hamburgi korzón.

Sarras sem él, a hű puli,
Campét nagy bánat érte -
lefogadom, hogy öt tucat
író adott volna érte.

Hamburg népe részben zsidó,
más része meg keresztény
ősidőktől, utóbbi sem,
gavallér fajta, ez tény.

A keresztények jó fiúk,
jól esznek délbe-reggel,
s a váltójukat rendezik,
megóvatolni sem kell.

A zsidók kettéoszlanak,
zsinagógát búj az aggja,
az újabb generáció
a - templomot látogatja,

ellenzék s disznóhúst eszik
s demokrata; a vének
nem ilyen hepciás fiúk,
ők arisztokretének.

Én mind a kettőt kedvelem,
az ifjat és az aggot -
de bizonyisten, náluk is
jobban a füstölt sprattot.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Nem volt köztársaságnak oly
nagy, mint Velence, Flórenc -
Hamburg, de jobb osztrigát adott,
kivált a pince, „Lorenz”.

Egy nyájas estén mentem el
Lorenzhez, Campe szintén,
osztrigát enni s rajnai bort
vedelni lent a pincén.

Ott kedves, régi társaimat
örömmel láttam ismét,
így például Chauffepiét,
s új cimborákat is még.

Ott volt a Wille, akinek
egy emlékkönyv az arca,
dühödt akadémista had
keze nyomai rajta.

S Fuchs! - Jehova ellen vak düh élt
ez ingerült pogányban,
csak Hegelben hitt, s néha még
Canova Vénuszában.

Amphitrüón - az Campe volt,
kéjes mosolyba vonva;
sugárzott a két szeme, mint
egy üdvözült Madonna.

Én jó étvággal ettem és
ittam s tünődtem: „A drága
Campe mégis nagy férfiú,
a kiadók virága.

Ha más volna a kiadóm,
nem volna most mit ennem.
S ő nemcsak ennem - innom ad;
az örök hála köt engem.

Ki a szőlő levét alkotá,
dicsértessék a Jó Úr,
s ki Julius Campét rendelé
számomra kiadóul.

Dicsértessék, ki zúgta volt
a nagy Legyen!-t dörögve,
s a vízbe osztrigát adott
s rajnai bort a földre.

S ki tetted, hogy citrom legyen:
az osztrigára harmat -
engedjen jól emésztene
ez éjjel Szent Hatalmad!”

A Rajna bora elpuhít,
s oldik szivembe lágyan
minden harag, és fellobog
a szeretetre vágyam.

Szabadba kerget ez a vágy,
s az úton bolyogva
lelkem les lelkem: nem jön-e
valami lenge szoknya?

S a vágyból bűba olvadok
a fájó éj felén át;
mert minden macska szürke most,
s a nők mind Szép Helénák.

S a Drehbahnon, ahol a hold
libeggett egyre följebb
megláttam egy tündérien
dús keblű, hősi hölgyet.

A képe pozsgás, gömbölyű,
szeme a türkisz azúrja,
orcái rózsák, ajka meggy,
s kissé vörös az orra.

Redőzött, gyolcs sapkát viselt,
fehérű, merev ormot,
oly falkoronaszerű volt:
csipkézett, pici tornyok.

Egész a vádlijáig ért
hószínű tunikája.
S minő vádlik! E talpazat
két dór oszlopnak a párja.

Minden vonása földies
egyszerűségre hajlott;
de emberfölötti feneke
magasabb lényre vallott.

S így szólt hozzám: „Isten hozott
az Elba-partra - látom,
bár hosszú tizenhárom év,
nem változtál, barátom!

Talán a szép lelkekre vársz,
akik hajdanta véled
ez andalító tájakon
merengték át az éjet.

A szörnyeteg élet nyelte el
őket, a százfejű hidra;
nem lelsz a régi korra itt,
se szép kortársaidra!

Szelid virágot sem találsz -
szived bálványa hajdan -;
virult és elvirult, lehullt
lány szirma a viharban.

Elhervadt, elhullt, sőt a sors
nyers talpa eltaposta -
ami a földön szép s szelid,
annak már ez a sorsa!”

„Ki vagy? - kiáltám. - Rám meredsz,
te őskor-álma, rémem!
Mondd, hol lakol, nagy asszonyom?
S szabad-e elkisérnem?”

„Én tisztességes nő vagyok
- s mosolyra nyílt az ajka -,
tévedtél, költőm, nem vagyok
afféle könnyű fajta.

Nem vagyok lenge hölgyike,
Párizs könnyelmű lánya,
tudd meg: én istennő vagyok,
Hamburg Hammoniája.

De te meghökkensz, sőt megriadsz,
vitéz poéta-fajta!
Nos, lássuk: elkisérsz-e még?
Ne tétovázz, no! Rajta!”

S én fölkacagtam: - „Indulás!
Követlek, drága dáma,
indulj, s megyek nyomodba, bár
a poklok mélye várna!”

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Hogy a szűk lépcsőn hogy értem el
az ajtót, nem tudok róla;
tán láthatatlan szellemek
vittek föl, átkarolva.

De a kis kamrában odafönt
pergett az óra frissen.
Régi vonzalmát csöndbe meg-
vallá a női isten.

„Nézd csak - mondotta -, hajdanán
az a poéta volt a
kedvencem, ki a Messiást
hív lantján megdalolta.

Látod, a pohárszéken ott
a márvány Klopstock arca,
de bizony csak a főköttöm
áll évek óta rajta.

Most te vagy a kedvencem, te függsz
az ágy fölött, hol alszom;
és nézd csak, friss babér virul
körül a nyájas arcon.

Csak éppen hogy fiaimat
piszkáltad néha - hisz érted! -,
ebből elég volt, kedvesem,
ez olykor engem is sértett.

Remélem, csiszolt az idő
a modorodon itt-ott,
s a szamarak iránt is nagyobb
türelemre tanított.

De hogy jutott eszedbe, mondd,
hogy mostanában észak
felé utazz? Hisz erre már
téli es az évszak!”

„Istennőm! - válaszoltam én -
a gondolat, amely lenn
szívünkben alszik, néha nem
a kellő napra serken.

Külsőleg jól voltam talán,
de bensőm árnyba vonták
a gondok, s ez naponta nőtt -
belém esett a honvágy.

Nyomni kezdett a francia
levegő játszi súlya;
kellett a német levegő,
kellett, hogy meg ne füljak.

A tözegszagra vágytam én,
német dohány szagára,
s reszkettem, hogy német talajt
tapodjak valahára.

Éjente sóhajtoztam, úgy
vágytam már látni ott lenn
azt az öregasszonyt a Gátkapunál;
s ott lakik mellette Lottchen.

S a nemes lelkű öregúr,
ki korholt annyi szóval,
de mindig óvott - néki is
szólt-szállt egynémi sóhaj.

Úgy vágytam tőle hallani,
megint, hogy: »Buta gyermek!«
Mindig szívemhez ért e szó:
zenélő, enyhe permet.

Kék füstöt vágytam, melyet ont
a németföldi kémény,
alsószász csalogány dalát
a bükkös sűrű mélyén.

Szívem a stációk felé
lűktetni, fájni kezdett,
hol tüskekoronát hordtam és
ifjonti bús keresztet.

Ott vágytam sírni, ahol szemem
hajdanta könnybe lábadt -
honszerelemnek nevezik
az ilyen bárgyu vágyat.

De hagyjuk ezt; csak szimpla kór,
mely így epedni unszol.
Pirulva rejtem sebeim
mindig a publikumtól.

Szörnyű az aljanép, amely
úgy próbál hatni s ér el
sikert, hogy patriotizmusát
kirakja - száz fekélyel.

Orcátlan, kapzsi koldusok,
alamizsnás, ronda bábok -
csak egy fillér elismerést
kér Menzel és a svábok!

Istennőm, túl érzékenyen
lelt rám itt ez az óra,
de kikúrálom bajomat
és talpra állok újra.

Beteg vagyok; tedd, hogy megint
fölfrissüljön e lélek -
talán egy csésze jó teát,
rumot tégy bele, kérlek.”

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Az istennő teával és
rummal tért újra vissza;
ámde ő maga a rumot
csak tea nélkül itta.

Vállamra hajlott szép feje
(a falkorona vászna
- a sipka - ráncokat kapott),
s így szólott fuvolázva:

„A bűnös Párizs! - ez a félsz
nemegyszer járta át már
a szívem - ki vigyáz reád
a frivol franciáknál?

Magadba kószálsz szerteszét,
s mily jó lenne, ha volna
egy hű német kiadó veled,
mentorként vinne-óna.

Nagy ott a csábítás, feléd
száz szilfid tárja karját,
mind veszélyes, s a lelked is
egykönnyen megzavarják.

Ne menj hát vissza, itt maradj;
itt erkölcs s illem úr még,
és egynémely szelíd öröm
köztünk is kivirul még.

Maradj itt, meglásd, kedvesebb,
mint volt, e föld, e német;
haladunk, s nyilván neked is
ez már a véleményed.

A cenzúra sem oly konok,
Hoffmannunk vén s szelíd ma,
nem veti magát vad dühvel
szép „Utirajzaid”-ra.

És korosodtál magad is,
a türelmet megtanultad,
sőt tisztább fényben láthatod
immár magát a multat.

S tulzás, hogy itt oly szörnyű volt!
Mint Rómában, a szolga
itt is felköthette magát,
ha rosszul ment a dolga.

S megvolt a tömegek felé
a gondolatszabadság,
kivéve pár embert, akik
eszméik kinyomatták.

Törvénytelen önkény? Itt? Soha!
Ítélet nélkül itten
nem vonták meg a legvadabb
demagóg jogait sem.

Nem volt cudar az életünk,
noha sorsunk néha mélyen
nyomott - de német dutyiban
nem pusztult senki éhen.

Virult itt egynémely virág,
virult a lelki szépség:
a tiszta Hit s a Jókedély -
ma - a Tagadás s a Kétség.

A külső, gyakorlatias
szabadság dönti sárba
eszményünket - mely tiszta volt,
mint a liliomok álma.

Költészetünk is sápadoz,
hol van már szép irálya?
Egyéb királyok közt kimúl
Freiligrath mór királya.

Eszik-iszik majd unokánk -
de a belső csönd! a béke!
Egy nagy cirkusz zörög felénk,
s a szép idillnek vége.

Tudsz-e hallgatni? Most a sors
könyvét elődbe tárnám,
jövendő korok titkait
a varázstükrök árnyán.

Azt látnád, amit sohasem
mutattam senkinek még:
hazád jövője nyílna meg -
de ah, te kifecsegnéd.”

„Ez lesz legboldogabb napom!
- feleltem meghatódva -,
hadd látnom német holnapunk...
hallgatok férfi módra.

Esküszöm, amire akarod,
mindenre - vesd el a gondját,
hallgatni fogok, mint a sír,
esküdjem? Mire? Mondd hát!”

De ő imígyen válaszolt:
„Esküdj oly esküvéssel,
mint Ábrahámnak egykoron
az útra kelő Eliézer.

Emeld föl e köntöst s tedd oda,
alul, csipőmre, hűen
a kezed, s fogadj hallgatást
ma szóban és betűben!”

Ünnepi perc fuallata!
A hajdankor hajolt rám,
midőn az esküt esküvém
atyáink ősi módján.

Fölemeltem a köntösét
és csipőjére hűen
rátettem kezem, hallgatást
fogadva szó- s betűben.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Tüzelt az istennői arc,
nyilván a koronába
szállott a rum, s imígy beszélt
hozzám tűnődve, fájva:

„Öregszem. Hamburggal vagyok
épp egyivásu - hajdan
gadóckirálynő volt anyám
az Elba-torkolatban.

Carolus Magnus volt atyám,
monarcha, nagy-hires név,
bölcsebb volt és hatalmasabb
a porosz Nagy Frigyesnél.

A széket, hol megkoronáztatott,
ma Aachenben találod;
a szék, amelyen éjjel ült,
az jó anyámra szállott.

S e szimpla bútor rám maradt,
- anyácskám nem soká élt -
de meg nem válnék tőle ma
a Rothschild vagyonáért.

Nézd, repedt támlabőrrel áll
a sarokban az árva,
a moly rég összerágta már,
és likacsos a párna.

De menj, emeld föl vánkását
s aztán alatta nézz szét,
egy kerek nyílást látni ott
meg egy nagyöblű csészét. - -

Varázsedény - a mágikus
erők mind benne fornak,
s ha beledugod a fejed,
meglátod, milyen a - holnap.

A német jövőt látod itt -
hullámszó, zagyva téboly -,
ne borzadj, ha miazma-raj
száll föl e zagyvalékból!”

Igy szólt és furcsán kacagott,
s mert gyáva sose voltam,
azonnal mentem s koponyám
a rém nyílásba toltam.

Megigértem, hogy hallgatok.
Amit ott láttam, én nem
mondhatom el - micsoda szag! -,
nem, nem szabad beszélnem!...

Az az illatjóslatos edény
undorít ma is - abból
valami kevercs tört elő
kel- s bagaria-szagból.

Uram, borzalom volt a szag,
mely orrlíkamba szállt ott;
mintha kipucolna valaki
harminchat ronda árkot.

A Jóléti Bizottságban ezt
Saint-Just mondotta hajdan:
Rózsavíz s pézsma nem segít
súlyosabb fajta bajban.

De német jövőnk illata
lehengerelt akármit,
amit orrom érzett valaha -
nem, nem birtam sokáig...

Elájultam, s mikor szemem
fölnyílt, még mindig a nőnek
az oldalán ültem, kövér
mellére hajtva főmet.

Szeme villám volt, ajka tűz,
és vonaglott az orra -
bakhánsnőként ölelt, s dalolt
vad eksztázisba forrva:

„Van egy király Thuléban. Egy
serleg a szeme fénye,
ha hajtogatja serlegét,
könny ül a két szemére.

Agyában - hitted volna? - új
eszmék támadnak aztán,
s eldönti: üldözőbe vesz
s lecsap reád, fiacskám.

Ne menj északra! Jól vigyázz!
Vár a királyi Thule,
a zsandár és a policáj
s a - historische Schule.

Maradj itt, Hamburgban, velem,
és isszuk-esszük együtt
a jelen borát, s osztrigát,
s a bús jövőt feledjük.

Fedőt rá! Kedvet, örömet
a búze ne riasszon -
szeretlek -, német dalnokot
még nem szeretett így asszony!

Csókollak, s közben génuszod
engem is áldva felken;
egy csodálatos révület
ringatja már a lelkem.

Mintha csak lenn az úton
kántálna méla bakter -
édes szerelmem, nászadalok,
zenék hallatszanak fel.

S lovas szolgahad közeleg,
és lengő lángu fáklyák,
ropog a, dobog a fáklyatánc,
szökellve-ingva járnak.

S itt jó a tisztos, bölcs Tanács,
a céhmester s a vének;
krákok a polgármester és
nekikészül a beszédnek.

A diplomaták csillogó
egyenruhában állnak;
s - főnntartással! - a szomszédság
névében gratulálnak.

S itt jó a lelkészek kara,
rabbik, papok s hasonlók -
de ah! itt van már Hoffmann is,
és hozza a cenzori ollót!

Csattog az olló szilajon,
testedbe veri jobbja,
s az olló élő húsba nyír -
a legjobb mondatodba.”

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Ami még mindezen kívül
történt e csoda-éjen,
a meleg nyári napokon
majd azt is elmesélem.

Tűnik a régi nemzedék,
a képmutató, a gyáva,
hálisten, lassan belehal
igazság-undorába.

S már nő az a tiszta nemzedék,
mely nem kap cifra mázon -
szabad szív s ész - minden hitemet
csak ennek magyarázom.

Bimbózik már az ifjuság,
mely érti a büszke költőt,
ki forró napszívvel süti
e tisztább emberöltőt.

Oly szűz a szívem, mint a láng,
a jóság fényeit ontom,
a legnemesebb gráciák
hangolták dalra lantom.

És lantom húrját hajdanán
atyámnak ujjá verte:
boldogult Arisztophanész,
a Camoenák kegyeltje.

Ezen a lanton egykor az ő
Peiszhetairossza zengett,
ki Baszileia oldalán
föl a magasba lengett.

Ez az utolsó *caput* a
„Madarak” játszi mása
szeretne lenni - ez atyám
legkülönb alkotása.

A „Békák” is jó. Németül
épp napjainkban adja
egyik berlini szinpadunk,
s a király is megkacagja.

Tetszik neki. S ez klasszikus
izlésre vall felette;
a brekegésben öregem
a modernet szerette.

A királynak tetszik a darab.
De ha élne az auktor, én nem
ajánlanám, hogy jómaga
porosz talajra lépjen.

Az élő Arisztophanész
megadná itt az árát:
nyilván a Zsandárok Kara
kisérné ma az árvát.

S szitkot szórhatna rá a plebsz,
mely most csóválja farkát,
a policáj inditana
a ritka vadra hajsztát.

Királyom! Itt egy jó tanács:
bár tüstént eltökélnéd,
hogya holt költőt csak tiszteled,
de kiméled, aki él még.

Eleven költőt meg ne bánts,
mert láng és kard a szíve,
szörnyűbb, mint Zeusz villáma, mely
szintén poéta műve.

Bánts ó és új isteneket,
az Olümposzt betöltő
népséget, s a fő Jehovát -
de meg ne bánts a költőt!

Az ember bűneit az Ég
keményen megtorolja,
küldvén őt sülni-főni a
nem-éppen hús pokolra -

a szentek egy-egy bűnözőt
a tűzből kiemelnek,
kegyes krajcárok és misék
járvák ki a kegyelmet.

S jó végül Krisztus s a pokol
kapuszárnyait bezúzza,
s bár kemény bíró, egynehány
fickó megint megússza.

De van pokol, honnét szabad
utat nem lel az elme,
ima se használ, s béna ott
a Megváltó kegyelme.

Ismered Dante rémeit,
a tercinákba hörgő
poklot? Isten se húzza ki,
akit odazárt a költő -

e zengő lángok közt az Úr
s Krisztus hatalma megszűnt!
Vigyázz, vigyázz magadra, hogy
ily poklokra ne vessünk!

KARDOS LÁSZLÓ FORDÍTÁSA